

Духовні цінності майбутніх учителів фізичної культури

Волинський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Постановка проблеми. Для сучасного українського суспільства, яке переживає кризу в багатьох сферах життя, проблема духовності надзвичайно загострилась. Пріоритет матеріальних цінностей понад духовними, зниження моральних норм поведінки молоді в суспільстві становлять нерозв'язані проблеми процесу формування духовності особистості.

Подальший розвиток національної освіти і культури зумовлюють необхідність духовного відродження студентської молоді, їх світогляду, ідеалів та духовних цінностей у ставленні до соціальної дійсності. На важливість цієї проблеми для сучасної педагогічної науки наголошується в державній програмі “Освіта” (“Україна XXI століття”), концепції “Національне виховання”, галузевих документах АПН та Міносвіти України. Крім того, у Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті зазначено, що формування високодуховної особистості громадянина нової епохи є основним завданням освіти в сучасному суспільстві. Вирішення цього завдання можливе лише шляхом переорієнтації людей на духовні цінності.

Вища школа сьогодні в Україні чітко визначила орієнтир на входження у Європейський освітній і науковий простір, на підготовку духовно багаті особистості фахівця, здатного до ствердження і збереження духовних цінностей. Це викликає необхідність пошуку нового підходу до формування особистості нового типу, особистості з високим рівнем духовності й культури, уміння творчо мислити, гнучко реагувати на зміни в оточуючій дійсності й самій творити їх.

У Національній доктрині розвитку освіти в Україні наголошується, що перед вітчизняною освітою постає питання формувати особистість та професіонала-патріота України, який усвідомлює належність до сучасної європейської цивілізації, чітко орієнтується в сучасних реаліях і перспективах соціокультурної динаміки; виховувати людину демократичного світогляду і культури, котра дотримується прав і свобод індивіда, з повагою ставиться до традицій народів і культур світу, має високу гуманістичну культуру, здатна протидіяти проявам бездуховності [6].

Проблема духовних цінностей людини – одна з найважливіших у сучасній психолого-педагогічній науці. Адже все що здійснюється у навколишньому світі, пов'язано з людською діяльністю, яка, в свою чергу, нерозривно пов'язана з питаннями усвідомлення і розуміння духовних цінностей. Чим вищий інтелект людини, її індивідуальний життєвий досвід, тим вагоміший її вплив на процеси, які відбуваються навколишньому середовищі. Тому особливу актуальність набуває проблема місця системи духовних цінностей у формуванні високоморальної і високодуховної особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування духовних цінностей особистості є ключовою для всіх наук про людину: філософії, психології, педагогіки, соціології та ін. До різних аспектів цієї проблеми зверталися античні мислителі Сократ, Платон, Арістотель.

Проблема духовності як складової частини національної системи виховання знайшла відображення в працях видатних вітчизняних філософів, істориків, педагогів, державних діячів минулого (П. Могила, Г. Сковорода, М. Драгоманов, М. Костомаров, М. Грушевський, В. Винниченко, Г. Ващенко та ін.).

Окремі аспекти проблеми формування духовних цінностей у студентської молоді вивчали такі автори, як О. Семашко, О. Олексик, О. Белих, Г. Шевченко, Б. Нагорний та ін.

Проблемі духовності та духовних цінностей майбутнього вчителя фізичної культури присвячені дослідження М. Кричфалушій, Н. Іщук [1].

О. Климова у структуру духовності майбутнього вчителя включає духовні знання, духовні цінності, духовне вдосконалення [2].

Методологічні засади формування духовних цінностей у студентів педагогічних закладів знайшли своє відображення у дослідженнях, В. Андрущенко, М. Євтуха, М. Нікандирова, Д. Чернишевського та ін.

Теоретичне обґрунтування значущості формування духовних цінностей у студентської молоді вищого навчального закладу здійснили П. Капська, І. Бех, Г. Сагач, І. Зязюн, О. Сухомлинські, Г. Шевченко, М. Боришевський та ін.

Огляд наукових розробок педагогів та психологів показав, що проблема духовних цінностей турбувала людство протягом усього часу його існування і сьогодні залишається актуальною.

Що ж до формування духовності, духовних цінностей майбутнього вчителя фізичної культури в процесі професійної підготовки, то це питання ще не знайшло належного відображення у наукових працях.

Особливу роль у формуванні духовних цінностей фахівців у галузі фізичної культури та спорту відіграє курс “Спортивні дисципліни”, який посідає одне з провідних місць у професійній підготовці майбутнього вчителя.

Відомо, що духовні цінності утворюють систему, здатну стимулювати і спрямовувати діяльність людини на творчий, свідомий вибір життєвих варіантів розв'язання соціальних та індивідуальних проблем. Зазначимо, що цінності – це одна з найбільш стабільних характеристик особистості, її духовності. Вони завжди пов'язані з еталоном, на який орієнтується людина в своєму житті, з ідеалом, який вона наслідує або намагається наслідувати.

Духовні цінності, як основа духовного світу, полягають у знанні про життя, людей, природу, культуру. Головна особливість духовних цінностей – не в абсолютній їхній духовності, а в тому, що вони матеріалізовані у процесах діяльності і праці.

О. Кучерова вважає [4], духовні цінності – це “інтегральна якісна характеристика особистості. Вона зумовлена мотиваційним, емотивним, когнітивним і діяльнісним компонентами, які специфічно спроектовані у сферу взаємодії учня і соціуму”.

В. Маркова наголошує, що “духовність майбутнього вчителя може бути певною мірою силою, яка протистоїть антидуховності, що проникає в освіту, у середовище учнівської молоді, несприятливим соціальним явищам у цілому. Духовність особистості вчителів є необхідною умовою формування духовності підростаючого покоління” [5].

Як показує досвід роботи, особливого значення сьогодні набуває проблема формування духовних цінностей у студентської молоді і, зокрема, у студентів – майбутніх вчителів фізичної культури.

Мета дослідження полягає у виявленні впливу занять спортом на формування духовних цінностей майбутнього вчителя фізичної культури.

Виклад основного матеріалу дослідження. В дослідженні взяли участь студенти інституту фізичної культури та здоров'я ВНУ імені Лесі Українки. Загальна кількість учасників дослідження – 103 особи, з них 80 чоловічої статі і 23 – жіночої статі віком від 18 до 25 років.

Анкетування, як метод дослідження, дав нам можливість з'ясувати: що ж студенти розуміють під духовністю і духовними цінностями? Однак для уточнення деяких відповідей нами використовувався такий метод, як бесіда.

Досліджуванам пропонувалося здійснити пряме ранжування духовних цінностей списку, надрукованих на окремих картках. Дослідження проводилося анонімно.

У ході дослідження виявлено, що 16,4 % опитаних студентів – майбутніх вчителів фізичної культури – більш-менш обізнані з визначенням поняття духовні цінності.

На запитання “Як, на вашу думку, чи впливають заняття спортом на формування духовних цінностей?” позитивні відповіді отримали від 35,6 % опитаних студентів чоловічої статі і 37,1 % – студентів жіночої статі. Відповіді “не завжди” – відповідно: 21,1 % і 25,0 %. Решта опитаних респондентів не дали конкретної відповіді на це запитання.

Слід зауважити, формуючи інтерес до спортивної діяльності, тренери не повинні обмежуватися тільки зовнішньою привабливістю спорту. Необхідним при цьому є цілеспрямоване формування духовних цінностей, моральних якостей.

Зазначимо, що формування духовних цінностей – це досить копітка праця, що поєднує різні аспекти виховання, його форми, методи і засоби. Інакше кажучи, це цілеспрямований, систематичний, регульований виховний процес. Надзвичайно багаті можливості для формування духовних цінностей у майбутніх вчителів фізичної культури криються під час тренувальних занять та змагань. Крім того, духовний розвиток студентів неможливий без переживань, пробудження емоційної сфери, проникнення у внутрішній світ. Тому виховні заходи, індивідуальне спілкування повинні бути націлені на ствердження доброти, милосердя, сердечності, любові, гуманізму і краси як духовні основи особистості.

Для з'ясування уявлення про виявлення нових духовних цінностей досліджуванам було поставлено питання: “Чи змінилися Ваші духовні цінності з вибором професії?” 45,3 % майбутніх вчителів фізичної культури чоловічої статі відповіли, що змінилися, 27,7 % – що частково, решта не дало відповіді. Це ж саме стосується і студентів жіночої статі.

Висновки. Безумовно, на розвиток духовності, духовних цінностей впливає все: і соціальне середовище, і характер інтересів, і потреби майбутніх педагогів, і психологічний клімат в колективі, навчальні дисципліни й спілкування з викладачами, товаришами, тренером, академічна група, спортивна команда, і багато інших факторів.

Безперечно, до організації й змісту навчально-виховної діяльності вищого фізкультурно-спортивного вузу необхідно ввести цілеспрямовану роботу з формування духовних цінностей майбутніх вчителів фізичної культури.

Під час бесід з'ясовано, що студенти намагаються зберегти і збагатити цінності свого духовного становлення, що реалізується в різних видах діяльності (навчальній, спортивній, громадській, науковій тощо).

Аналіз філософської, педагогічної та психологічної літератури засвідчив, що такий важливий аспект, як формування духовних цінностей майбутнього вчителя фізичної культури на заняттях спортом, ще не став предметом спеціального дослідження. Перспективу дослідження вбачаємо в розробці теоретичних засад та практичних шляхів формування духовних цінностей в професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури.

Література

1. Ішук Н. М., Кричфалушій М. В. Особливості духовних цінностей студентів педагогічних вищих навчальних закладів // Наук. вісн. ВДУ ім. Лесі Українки.– 2007.– № 10.– С. 6–9.
2. Климова О. А. Формування духовності майбутнього вчителя в процесі загальнопедагогічної підготовки: Автореф. дис. ... канд. пед. наук.– Луганськ, 2006.– 11 с.
3. Кричфалушій М. В. Духовність і духовна культура як інтегративна якість тренера закладів // Наук. вісн. ВДУ ім. Лесі Українки.– 2006.– № 5.– С. 186–188.
4. Кучерова О. Е. Педагогические условия воспитания духовных ценностей старшоклассников (на материале изучения литературы): Автореф. дис. ... канд. пед. наук.– Белгород, 2002.– 17 с.
5. Макарова В. А. Формирование и развитие духовности будущего учителя в процессе профессиональной подготовки в вузе: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук.– Калуга, 2001.– 33 с.
6. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Освіта України.– 2002.– 23 квіт.

Анотації

У статті подано результати дослідження духовних цінностей у майбутніх вчителів фізичної культури. З'ясовано, що в опитаних студентів змінилися духовні цінності з вибором професії.

Ключові слова: *духовні цінності, особистість, духовність вчителя.*

В статье представлены результаты исследования духовных ценностей у будущих учителей физической культуры. Выявлено, что у испытуемых студентов изменились духовные ценности с выбором профессии.

Ключевые слова: *духовные ценности, личность, духовность учителя.*

The spirit values investigation results of the future physical-training teachers are highlighted in the article. The change of the values is observed in the students choosing the profession.

Key words: *spirit values, personality, teacher's spirituality.*